

Kielisuihutus - kielimaistiaisia lapsille suomalaisen kielivarannon monipuolistamiseksi

Niina Kuutti

Jo pienikin kosketus vieraaseen kieleen ja kulttuuriin jättää lapsen aivoihin muistijäljen myöhempää oppimistilannetta varten. Yksi keino jättää muistijälki on koululaisten kielisuihutus, joka onnistuessaan antaa lapselle positiivisen ja iloisen kuvan kielestä ja kulttuurista. Seuraavassa raportissa kerrotaan kokemuksia siitä, miten jyvaskyläläisiä alakoululaisia on kesäkuussa 2010 kielisuihuttettu ranskan kielellä koululaisten kesäkerhossa.

Varhennettu kielenopetus ja ihmisaivot

Into kieliopintojen varhentamiseen näkyy siinä, että kielisuihutusta pyritään antamaan mahdollisimman nuorille lapsille. Nekin vanhemmat, jotka epäröivät laittaa lapsiaan suoraa päätä kielikylpypäiväkotiin, voivat antaa heille esikastelun viemällä heidät kielisuihutusta järjestävään päiväkotiin. Juuri päiväkotikäiset lapset ovatkin biologiselta aikataulultaan kaikkein otollisinta maaperää kielten samanaikaiselle oppimiselle. Aivotutkijoiden mukaan kahden kielen yhtäaikainen oppiminen lapsuudessa saa nämä kielet ikään kuin sijoittumaan samaan paikkaan aivoissa. Kaksikielisten lasten aivojen magneettikuvauksissa on todettu, että heillä sama aivojen osa aktivoituu, kun he puhuvat jompaakumpaa kieltään. Toisaalta jos vain yksi ensikieli pääsee valtaamaan aivoista oman alueensa, myöhemmin opittujen kielten pitää hakea uusi sijoittumispaikka jostain muualta. Tämä saattaa osaltaan selittää sen, miksi kielten oppiminen myöhemmällä iällä on usein vaikeampaa.

Harvojen vanhempien tavoitteena kuitenkin on tehdä lapsistaan kaksikielisiä. Heille riittää se, että heidän lapsensa oppivat vierasta kieltä riittävästi kyetäkseen sen avulla ajatustenvaihtoon esimerkiksi tulevassa ammatissaan tai matkustaessaan ulkomailla. Kun tavoitteena ei ole syntyperäisen puhujan tasolle pääseminen, ei ole syytä murehtia, vaikka kielten opiskelu aloitettaisiinkin vasta varhaislapsuuden jälkeen, kouluiässä.

Kieliopintojen varhentamistavoitteet näkyvätkin siinä, miten A2-kielen valintoihin pyritään vaikuttamaan niin, että alakoulun loppuun mennessä mahdollisimman monella olisi kahden vieraan kielen opinnot jo käynnissä. Tavoite on hyvin järkevä, sillä onhan omaksuminen 11-vuotiaalle A2-kielen aloittelevalle oppilaalle vaivattomampaa kuin lukiolaiselle B3-kielen aloittavalle opiskelijalle. Silti ei pidä ajatella, että on aivan turha vaiva enää aloittaa uuden kielen opiskelua, mikäli ei sitä alakoululaisena ymmärtänyt tehdä. Kieliä oppii myöhemminkin.

"Monet yritykset menettävät kauppoja kielitaidon puutteiden takia". Näin kirjoittaa opetusneuvos Anna-Kaisa Mustaparta kielitaidon lisääntyvästä tarpeesta *Opettaja*-lehdessä (5/2009). Vaikka englannin asema maailmankielenä on kiistaton, ei sen merkitystä kuitenkaan tulisi liioitella. Mustaparta varoittaa yleisestä ajattelusta, jonka mukaan englannin kielellä selviää kaikesta. Jyväskylän Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen vuonna 2006 julkaisemassa tutkimuksessa huomautetaan, että jopa monissa osissa Eurooppaa englantia osataan kovin vähän, ja että suomalaisen yhteiskunnan kannalta pelkkään Englantiin tukeutuminen voisi olla kohtalokasta (Alanen, Dufva & Mäntylä, 2006).

Kielisuihkutus kielivalintojen monipuolistamiskeinona

Viime vuosina onkin ryhdytty toimiin suomalaisen kielivarannon monipuolistamiseksi valtion tukiessa näitä hankkeita. Opetushallituksen peruskoulun kielten opetuksen kehittämisen toimintasuunnitelmassa vuodelle 2009 mainitaan eräänä keskeisenä teemana oppilaiden ja vanhempien tietoisuuden lisääminen vieraista kielistä ja kiinnostuksen lisääminen niiden opiskelua kohtaan. Tuota tietoisuutta ja kiinnostusta on pyritty lisäämään muun muassa erilaisten kielipäivien ja kielisuihkutusten avulla. Jyväskylän yliopiston kieltenopiskelijat järjestivät syksyllä 2008 jyvaskyläläisissä kouluissa tempauksen, jossa oppilaat matkustivat maailman ympäri saaden maistiaisia vieraasta kielestä ja kulttuurista. Tämänkaltaisten tempausten järjestäjät toimivat ikään kuin matkaoppaina, jotka tutustuttavat lapsia vieraisiin kulttuureihin. Jo tällainen pienikin kosketus vieraaseen kieleen ja kulttuuriin voi jättää lapsen mieleen myönteisen kuvan kyseisestä kielestä ja kulttuurista ja muistijäljen mahdollista myöhempää oppimista varten.

Kielisuihkutus, joka on nimensä mukaisesti kielikylvyn kevyempi muoto, on viime aikoina paljon kiinnostusta herättänyt keino herättää kiinnostusta vieraista kielistä. Kielisuihkutusta voidaan käyttää myös ponnahduslautana myöhemmin järjestettävälle kielikylvylle. Esimerkiksi esikoulussa voidaan antaa kielisuihkutusta, päämääränä ensimmäisellä luokalla alkava kielikylpy. Kielisuihkutusta on jo kokeiltu ja suunnitellaan edelleen kokeiltavaksi monilla paikkakunnilla, Jyväskylän lisäksi muun muassa Helsingissä, Saarijärvellä, Kokkolassa ja Mikkelissä. Vastaaviin toimiin on ryhdytty myös pienemmillä paikkakunnilla. Esimerkiksi Enontekiön vieraiden kielten opetuksen edistämisen vuoden 2009 toimintasuunnitelmassa kielisuihku mainitaan yhtenä keinona.

Kesäkuun aikana ryhmä Jyväskylän yliopiston kieltenopiskelijoita pääsi kokeilemaan kielisuihkutustoimintaa jyvaskyläläisissä kesäjälkkäreissä, eli alakoululaisten kesäpäiväkerhossa, jossa lapset saivat kuukauden aikana maistiaisia vieraasta kielestä omien leikkiensä lomaan nivoutuvilla lyhyillä tuokioilla. Kukin opiskelijapari sai toimia kielisuihkuttelijoina viikon ajan saksaksi, ranskaksi tai ruotsiksi. Oppilaat ottivat kielisuihkutuksen innokkaasti vastaan. Nähtäväksi jää, kantaako kylvetty kiinnostuksen siemen hedelmää niin, että he kielivalintojen myöhemmin eteen tullessa ryhtyvät opiskelemaan kieltä.

Vaikka kielisuihkutuksen pääasiallinen tavoite – vapaaehtoisten kielten opiskelijoiden määrä lisääntyminen – ei toteutuisikaan, kielisuihkutukseen käytetty aika ei ole hukkaan heitettyä. Vaikka vain harvat oppilaat aloittaisivat vapaaehtoisen kielen opiskelun A2-kielenään tai edes B2-kielenään, heidän varhaisessa iässä saamansa vieraskielinen syötös jättää muistijäljet heidän aivoihinsa, mikä helpottaa kyseisen kielen oppimista vielä myöhemmälläkin iällä. Esimerkiksi vieraan kielen äänneiden kuuntelu varhaislapsuudessa on hyödyllistä, sillä se auttaa kyseisen kielen oppimisessa myöhemmällä iällä (Näätänen, 1998). Professori Risto Näätäsen mukaan varhaislapsuudessa saadut kielen muistijäljet ovat kuin pianon koskettimisto, joka odottaa soittajaa. Kun soittaja eli tuttu ääni tulee aivoihin, piano alkaa soida. Vaikka tällaiset muistijäljet tallentuvatkin aivoihin parhaiten lapsen ollessa alle kaksivuotias, kielellinen kehitys jatkuu voimakkaana aina 6 vuoden ikään saakka.

Kastelijan kertomaa - kielisuihkuttelu innostavana kokemuksena

Kielisuihkuttelu kuulosti heti alkuunsa hyvin kiinnostavalta projektilta, ja lähdimmekin parini kanssa oikopäätä tutustumaan erilaisiin ranskankielisiin lauluihin ja leikkeihin, joita lasten kanssa voitaisiin käyttää. Olimme siinä mielessä onnekaassa asemassa, että olimme ryhmän ensimmäiset kielisuihkuttajat ja saimme näin ollen aloittaa lasten kanssa työskentelyn aivan puhtaalta pöydältä. Vaikka laadimme tarkan suunnitelman opetettavista asioista, jätimme sen kuitenkin muutoksille avoimeksi, ja olimme varautuneet tarvittaessa mukauttamaan tavoitteemme oppilaiden toiveisiin sopiviksi. Välillä vaati kekseliäisyyttä sisällyttää jokin sanastoltaan hyödylliseksi kokemamme laulu sellaisiin lasten suosimiin leikkeihin, jotka eivät millään tavoin liittyneet kyseiseen aihepiiriin. Mielikuvitusta käyttämällä saatoimme kuitenkin rakentaa jonkin aasinsillan leikin ja laulun välille. Esimerkiksi erään kerran tavoitteenamme oli opettaa lapsille viikonpäivät ranskan kielellä "Le facteur"-nimisen, posteljoonista kertovan laulun avulla, mutta emme olleet keksineet mitään lauluun sopivaa leikkiä. Yhdistimme ranskankielisen viikonpäivälaulun suomalaisen tervapata-leikkiin, mikä osoittautui lopulta erittäin toimivaksi.

Kielisuihkuttelu opetti minulle jälleen paljon siitä potentiaalista, jota lapsilla on. He imevät kieltä itseensä kuin pesusienet, ja heidän intonsa on suorastaan tarttuvaa. On tosiaan aika takoa silloin, kun rauta on vielä kuuma, silloin kun lasten oppimiskyky ja -halu ovat vielä parhaimmillaan.

Kielivalinta - kuka todella päättää?

Kieliopetuksen monipuolistamisen yhteydessä on myös keskusteltu vaikutuksesta, joka viranomaisilla on oppilaiden kielivalintoihin. Tämä vaikutus ilmenee rajoituksina, jotka koskevat kuntien kielitarjontaa tai hyväksytyjä ryhmäkokoja (Alanen, Dufva, Mäntylä, 2006). Kyynisesti ajateltuna myös kielisuihkutusta voitaisiin pitää vain yhtenä uutena viranomaisten keinona vaikuttaa oppilaiden tuleviin kielivalintoihin rajoittamalla kielisuihkutustoiminta vain tiettyihin, haluttuihin kieliin. Tällaista rajoittamista voitaisiin ehkäistä siten, että oppilaat saisivat kielisuihkutusta useammalla kielellä sen sijaan, että sitä annettaisiin vain yhdellä kielellä kussakin kohdekouluissa tai -päiväkodissa. Voitaisiin kenties harkita kielisuihkutuksen jakamista teemaviikkoihin, jolloin yksi viikko varattaisiin aina kullekin suihkutuskielelle. Esimerkiksi sen sijaan, että koulu tarjoaisi kielisuihkutusta vaikkapa pelkästään ranskan kielellä 4 viikon ajan, voitaisiinkin tarjota vuoden mittaan kielisuihkutusta viikon ajan ranskan kielellä, viikon ajan saksan kielellä, viikon ajan venäjän kielellä ja viikon ajan espanjan kielellä. Näin vuoden mittaan oppilaat tutustutettaisiin mahdollisimman moneen kieleen samoilla resursseilla.

Työvoimasta ei ainakaan luulisi tulevan pulaa, sillä innokkaita vieraiden kielten opiskelijoita tähän "konsulentintyöhön" varmasti riittäisi. Harvinaisempien kielten opiskelijoillekin voisi olla erittäin innostava kokemus tehdä tunnetuksi opiskelemaansa, useimmille täysin tuntematonta kieltä. Lisäksi jotta kielisuihkutukseen valittavien kielten tarjotin huomioisi oppilaiden tarpeet mahdollisimman hyvin, oppilaiden ja vanhempien toiveita pitäisi kuulla ennen kielisuihkutuksen järjestämistä. Kun kielisuihkutussuunnitelmaa lähdetäisiin laatimaan vasta noiden toiveiden kartoittamisen jälkeen, voitaisiin taata mahdollisimman monipuolinen, oppilaiden tarpeet huomioon ottava kielitarjotin. Näin kalvava tunne siitä, että kielivalintojamme määrällään ylemmällä taholla, voitaisiin välttää. Parhaimmallaan tehdäänkin tutkimusta jyvaskyläläisten vanhempien toiveista lastensa A1-kielivalinta-aiheiden suhteen.

Olisi myös muistettava, että eri alueilla on aivan omat erityiset kielitaitotarpeensa. Esimerkiksi Kymenlaaksossa venäjänkielen taidolle on enemmän kysyntää kuin vaikkapa Pohjanmaalla, kun taas jälkimmäisessä tarvitaan sitäkin enemmän ruotsin kielen taitajia. Ei ole myöskään syytä unohtaa kullakin alueella asuvien vieraskielisten kielivarantoa, ja sitä miten sitä voitaisiin hyödyntää. Opetusneuvos Mustaparta (2009) muistuttaa, ettei maahanmuuttajien mukana tulevaa lähes ilmaista kielitaitoa tulisi aliarvioida. Hänen mukaansa sellaisten maailmankielten kuin arabian, japanin, kiinan, ranskan, espanjan ja venäjän tarve tulee kasvamaan. Tilastokeskuksen vuonna 2008 tekemän tutkimuksen mukaan edellä mainituista kielistä venäjä, kiina ja arabia kuuluvat Suomen kuuden suurimman vieraskielisen ryhmän

joukkoon.

Kielisuihku on kulttuurisuihku

Perusopetuksen kielten opetuksen kehittämissuunnitelmassa vuodelle 2009 mainitaan useaan otteeseen paitsi oppilaiden ja heidän vanhempiansa kielitietoisuuden lisääminen myös heidän kulttuuritietoisuutensa lisääminen. Kielisuihkutustoiminta tarjoaa erinomaiset puitteet myös kulttuurisuihkutukselle. Itse asiassa kieltä ei kielitieteilijä Robert Ladon mukaan edes voi todella oppia, ellei ymmärrä jotakin sen kulttuurin tavoista ja arvoista, johon tuo kieli kuuluu. Ja kieliähän opiskellaan juuri eri kieltä puhuvien keskinäisen ymmärryksen aikaansaamiseksi!

Minkälaisia asioita kulttuurisuihkuissa sitten tulisi opettaa? Vaihtoehtoja on varmasti monia, sillä kuuluuhan kuhunkin kulttuuriin valtava määrä eri elämän alueille liittyviä tapoja. Meidän järjestämässämme kulttuurisuihkuissa tutustuttiin ranskalaisiin lastenlauluihin, lastenelokuviin sekä Ranskan maantietoon kartan avulla. Saarijärven kunta on puolestaan järjestänyt lukiolaisille kansainvälisyysprojekteja, joissa tutustutaan eri kulttuurien musiikkiin ja tehdään teatteria vieraalla kielellä. Joissakin kouluissa on järjestetty seikkailumatkoja kielimaahan, jossa opettaja toimii ikään kuin matkaoppaana vieraaseen kieleen ja kulttuuriin. Joissain kouluissa on myös järjestetty Bon appetit -nimisiä valinnaisen kotitalouden kurseja, joilla tutustutaan vieraiden kulttuurien ruokatapoihin. Kurssin nimi tosin on hieman harhaanjohtava, sillä se pidetään englannin eikä ranskan kielellä. Kielitoiminnan monipuolistamiseksi tällaisia kurseja olisi varmasti mahdollista kehittää askeleen verran eteenpäin niin, että samalla, kun kurkistetaan jonkin kohdemaan ruokakulttuuriin, järjestettäisiin myös kielisuihku tuon maan kielellä. Mikäli koulussa ei olisi ketään tuon kielen taitajaa, voitaisiin kenties kääntyä jälleen kielenopiskelijoiden tai paikallisten maahanmuuttajien puoleen.

Usein kiinnostus vierasta kulttuuria kohtaan rajoittuu suurempien kieliryhmien, ns. maailmankielten kulttuureihin, kuten ranskan- tai espanjankielisiin kulttuureihin. Usein keskitymme niin innokkaasti näihin kaukaisiin kulttuureihin, joiden puhujia suomessa on varsin vähän, että unohtamme tyystin ympärillämme olevat maahanmuuttajien edustamat kulttuurit. Maahanmuuttajien kulttuurin tunnetuksi tekemisellä voisi olla syvällisiäkin vaikutuksia niin maahanmuuttajien itsensä kuin suomalaistenkin asenteisiin vierasta kulttuuria kohtaan. Keskinäinen ymmärrys ja arvostus vierasta kulttuuria kohtaan olisi varmasti omiaan vähentämään niitä yleisiä ennakkoluuloja ja siitä koituvia ongelmia, joita maahanmuuttajien määrän lisääntyminen Suomessa on aiheuttanut.

Myös pienempien ja vähemmän esillä olevien vieraskielisten ryhmien kielen ja kulttuurin tunnetuksi tekemistä ei sopisi unohtaa ajatellen, että heidän kulttuurinsa ei ole niin kiinnostava kuin joku toinen tai, että me emme tarvitsisi näitä kieliä menestyäksemme vaikkapa liike-elämässä. Tällainen ajattelu ei kuitenkaan varmasti toteuta kotikansainvälisyysihanteen periaatteita, joiden yksi avainsana on ennakkoluulottomuus. Itse olen viime vuosina ollut tekemäni vapaaehtoistyön merkeissä tekemisissä monien eri Suomen vähemmistökieliin kuuluvien ihmisten, kuten kurdien, afgaanien (darinkielisten), iranilaisten (persiankielisten), burmalaisien, ja thainkielisten kanssa ja saanut oppia erittäin kiinnostavia asioita heidän kulttuuristaan ja kielestään. Kaiken lisäksi nämä kielet ovat olleet erittäin kiinnostavia ja niiden oppiminen voisi olla rikastuttavaa.

Meillä on tosiaan kaikki syyt panostaa varhaisen kielenoppimisen tukemiseen. Kielisuihkuksen kaltaiset tempaukset ovat varmasti omiaan lisäämään sekä oppilaiden että heidän vanhempiansa tietoisuutta vieraista kielistä ja heidän kiinnostustaan niiden opiskelua kohtaan.

Lähteet:

Näätänen, R. 1998 Puheäänteiden muistijäljet aivoissa. TUTKA. Helsingin yliopisto
<http://www.eduskunta.fi/fakta/vk/tuv/tutkas/julk198.htm>.

Niina Kuutti opiskelee ranskan kielen aineenopettajaksi Jyväskylän yliopistossa.